

Tim Keller over preken

Christus verkondigen aan de mensen van vandaag

U hoort waarschijnlijk tientallen preken per jaar. Wat verwacht u daar eigenlijk van? Een goed stuk Bijbeluitleg? Een profetisch woord voor vandaag? Een ontmoeting met Jezus Christus? Er zijn veel verschillende verwachtingen en het is de vraag hoe vaak die verwachtingen vervuld worden. Om te weten wat je wel en niet kunt verwachten, is het goed om te weten wat een prediker eigenlijk wil bereiken. Wat is zijn visie op preken?

tekst **Kees van Dusseldorp**

In zijn nieuwe boek *Preken* heeft Tim Keller, voorganger van de Redeemer Presbyterian Church in New York, een manifest geschreven over de inhoud en de vorm van preken. Keller is een prediker met veel ervaring en waarschijnlijk miljoenen hoorders. Het is mooi om in zijn werk en in zijn boek de passie te ontdekken die hij heeft om Jezus Christus te laten zien aan mensen van vandaag. Steeds benadrukt Keller dat een prediker niet alleen *over* Christus en *over* de Bijbel moet spreken, maar de mensen ook *voor* Christus moet brengen en uit de Bijbel Christus moet verkondigen. Deze bevoegdheid blijft voortdurend merkbaar, ook als Keller uitvoerig ingaat op de cultuur van vandaag.

Brandpunt

Kellers boek is niet alleen een boek voor predikanten. De verkondiging van het evangelie is immers niet beperkt tot de zondagse prediking. Iedere christen is getuige van Christus en heeft de opdracht (en hopelijk het verlangen) om van de Heer te spreken. Dit gebeurt in persoonlijke ontmoetingen die mensen met elkaar hebben, maar het komt ook regelmatig voor dat iemand geroepen wordt om over een Bijbels thema een inleiding te houden, een les geven, een blog te schrijven of een groeps gesprek te leiden. Dan heb je een kans om woorden van God over te brengen. De aanwijzingen van Keller helpen je om goede, inhoudelijke accenten te zetten.

Niettemin zullen de meeste mensen het boek lezen met het oog op de zondagse preken. De verkondiging van Christus in de openbare samenkomsten van de gemeente is immers onvervangbaar. Niet als enige vorm van verkondiging, maar wel als het brandpunt ervan. De christelijke kerk heeft het 'onderwijs van de apostelen' altijd een centrale plek in haar bijeenkomsten gegeven (Handelingen 2). Luisteren naar preken vormt je als christen. Je ontmoet in en onder de preek Jezus Christus en je groeit in het begrijpen van Gods Woord voor het leven vandaag. Vanuit de prediking krijg je stimulansen om ook zelf getuige te zijn van Christus. Je leert de verkondiging door de goede en minder goede preken

die je hoort. Alleen al daarom is het ook voor predikers belangrijk om zelf regelmatig hoorder te zijn. Tegelijk is een doordenking van de preekpraktijk zinvol. Keller biedt hiervoor veel aanknopingspunten.

Christocentrisch

Wat is belangrijk voor een goede preek? Van Keller is bekend dat hij een gave heeft om mensen uit de (laat)moderne cultuur in het hart aan te spreken. Behalve een diepe analyse van de cultuur, kiest Keller inhoudelijk voor twee belangrijke uitgangspunten. Wat de inhoud betreft moet elke preek christocentrisch zijn: uit elke Bijbeltekst moet Christus verkondigd worden, met een oproep tot geloof en bekering. Wat vorm betreft kiest Keller met overtuiging voor de verklarende preek: elke preek is gebaseerd

>> Christus staat centraal, in alle preken, maar niet altijd op een voor jou vertrouwde manier <<

op een Bijbeltekst die in de preek duidelijk uitgelegd moet worden.

Het eerste kernwoord 'christocentrisch' is binnen de gereformeerde traditie niet onbekend. De vrijgemaakte preekvisie heeft school gemaakt met de 'heilshistorisch-christocentrische' methode. Het tweede kernwoord 'verklarend' geeft wellicht meer te denken, zeker als Keller deze preekvorm afzet tegen meer thematische preekvormen. Met dank aan de inzichten van Keller wil ik een paar opmerkingen maken over beide uitgangspunten.

Sjabloon

Er is een aantal redenen waarom het in preken altijd over Jezus Christus gaat. In de eerste plaats omdat de christelijke prediking mede voortkomt uit de opdracht van Jezus om zijn onderwijs door te geven aan alle volken (Matteüs 28). In de tweede plaats omdat de komst en het werk van Jezus Christus het centrum vormen van heel de Bijbel, zowel van de beschreven geschiedenis als van de beloften en wijsheden. In de derde plaats omdat de prediking van de apostelen Petrus en Paulus er consequent op gericht is dat hoorders Jezus Christus erkennen als hun Heer en zo gered worden. In de vierde plaats omdat in Jezus Christus de volheid van God zichtbaar wordt en een mens niet over Hem uitgedacht en uitgepraat raakt. En zo zijn er nog meer redenen te noemen. In elke preek dient het over Jezus Christus te gaan.

Dat betekent echter niet dat Jezus Christus altijd op dezelfde manier in preken naar voren komt. Al te snel wordt Christus dan een sjabloon – het antwoord bij voorbaat – waardoor iedere preek uitloopt op een vergelijkbare oproep tot geloof en bekering. Keller neigt hiertoe, door als eis te stellen dat elke keer het evangelie moet worden verkondigd, vanuit elke Bijbeltekst. Een prediker is klaar als de hoorder duidelijk is gemaakt dat alleen Jezus ons kan redden.

Heel de Bijbel spreekt van Christus, maar Hij is te veelzijdig om samen te vatten in één sjabloon. Hij is de koning, maar ook de herder. Hij is Gods wijsheid, maar ook Gods kracht. Hij is de verlosser, maar ook de hoeksteen. In zijn missie vormen redding en verzoening het brandpunt. Tegelijk worden hiervoor veel verschillende woorden gebruikt en betreft zijn redding heel de kosmos. Het is heerlijk dat je Christus en zijn werk niet in één formule kunt vatten: je blijft steeds nieuwe aspecten ontdekken. Daarom hoeft niet elke preek op dezelfde manier uit te lopen op een oproep tot bekering. Dit geldt ook voor de impact die Christus

Uit elke Bijbeltekst moet Christus verkondigd worden, met een oproep tot geloof en bekering, vindt Tim Keller. (beeld Frank Licorice)

op mensen heeft. Soms bracht Hij mensen tot aanbedding, soms ontmaskerde Hij zelfgerichtheid. Sommigen nodigde Hij uit tot zijn vrede, anderen waarschuwde Hij voor het oordeel. Zulke verschillen roept het evangelie nog steeds op. Het is de verantwoordelijkheid van de prediker om – luisterend naar de Heer en met liefde voor de mensen – te kiezen welke focus hij in zijn preek kiest. Dit vraagt om gezond inzicht in het evangelie, goed overzicht over het geheel van Gods Woord en vooral diepe verbondenheid met Jezus Christus. Geef de prediker de ruimte om verschillende accenten te zetten, ook als je zelf een andere lijn zou trekken. Zo doe je recht aan de veelzijdigheid van Christus. Soms word je opgeroepen tot schuldbelijdenis, een andere keer tot nieuwe dienst-

>>

baarheid en een derde keer tot actie. Dat hoort allemaal bij het ene goede nieuws dat Jezus Christus Heer is. Elke preek van Petrus en Paulus liep uit op een oproep tot bekering en erkenning van Jezus. Toch is dit geen verplicht preekmodel. Zij preekten voor mensen die onbekend waren met Christus, zowel joden als heidenen. De missie van Paulus 'om niets anders te brengen dan Christus, de gekruisigde' (1 Korintiërs 1) is een prachtige samenvatting van zijn drive. Tegelijk hoeft dat niet het motto van elke prediker vandaag te zijn. Paulus en Petrus laten in hun brieven ook veel andere kanten zien van het nieuwe leven in Christus. Christus staat centraal, in alle preken. Maar niet altijd op een voor jou verrouwde manier. Zo kun je je laten verrassen.

Risico

Christus komt in het grootste deel van de Bijbelteksten niet persoonlijk voor. Toch spreken alle Schriften van Hem

(Lucas 24). In de theologie is hier veel bezinning op geweest. Er zijn teksten die direct verwijzen naar de komst van de messias: de profetische aankondigingen die hun vervulling vinden in Jezus Christus. Er zijn ook gebeurtenissen, personen, handelingen of zaken die een verwijzing naar Jezus Christus in zich dragen. Denk aan de offerdienst, aan koning David, aan de kandelaar enzovoort. Wie de Bijbel kent, zal deze verwijzingen oppakken, zeker als ze in het Nieuwe Testament expliciet gemaakt zijn. Zo geven preken inzicht in de samenhang van heel de Bijbel. Dit verdient een aanvulling. Het risico bestaat dat de eigen aard van de preektekst op deze manier ondersneeuwt. Wij geloven dat God zich in de geschiedenis openbaart. Wie Jezus liefheeft, herkent Hem in Gods openbaring. Als christen lees ik wat er gebeurde in Egypte, in de woestijn, in Israël. Ik zie in die gebeurtenissen mijn Heer actief – ook al wordt zijn naam niet genoemd en wordt Hij als persoon nog

In zijn boek *Preken* benadrukt Keller steeds dat een prediker niet alleen *over* Christus en *over* de Bijbel moet spreken, maar de mensen ook *voor* Christus moet brengen en uit de Bijbel Christus moet verkondigen.

niet gekend. Waar in Bijbelse verhalen mensen bevrijd worden, geborgenheid ontvangen of nieuw inzicht krijgen in het leven, daar is Christus aanwezig. Zo komt Christus door de verhalen het leven van vandaag binnen. Het is heerlijk om Hem zo in preken te ontdekken. Met deze benadering hoeft een prediker niet krampachtig op zoek te gaan naar de meerdere van Jozef, de betere dan David en de sterkere dan Simson. Hij laat zien hoe in de verhalen en in de gebeurtenissen de liefde van God in Christus zelf naar ons toekomt. De prediker is tot getuige van de Heer gemaakt voor de hoorders van vandaag. Een preek nodigt altijd uit tot een ontmoeting met Jezus Christus, zelfs als zijn naam niet wordt genoemd.

Saai

Het tweede uitgangspunt van Keller, 'verklarend preken', sluit hierop aan. Ik ondersteun van harte zijn oproep om vaak te kiezen voor doorgaande tekstpreken. De overwegingen hiervoor

Veel predikers houden de Bijbel zichtbaar open, in de hand of op de kansel. Een veelzeggend beeld! (beeld Billion Photos/Shutterstock)

zijn sterk. Je geeft doorgang aan de kracht van de Bijbel als het levende en actieve Woord van God. Je laat als prediker merken waar je je wijsheid en gezag vandaan haalt. Je leert de gemeente zelf te putten uit de bron. Kies je daarbij voor seriepreken, dan komen ook teksten aan bod die je in eerste instantie niet zou kiezen. Daarmee doe je meer recht aan Gods Woord dan als er alleen maar 'mooie' teksten of 'relevante' thema's aan bod komen. Veel predikers houden de Bijbel zichtbaar open, in de hand of op de kansel. Een veelzeggend beeld!

De specifieke vorm van verklarend preken kent tegelijkertijd ook eenzijdigheden. Meestal wordt de Bijbeltekst vers voor vers uitgelegd met het oog op de gemeente. Dat is een krachtige en oude preekvorm, maar het is niet altijd even boeiend voor de hoorder. Grote predikers als Keller zijn in staat om met deze methode de hoorders mee te nemen. Maar als een prediker niet over zulke gaven beschikt, wordt het snel saai, voorspelbaar of weinig actueel. Veel kerk-gangers zullen wellicht gemotiveerd luisteren naar een stuk tekstuitleg, maar een prediker preekt ook voor de minder gemotiveerde hoorder, de toevallige bezoeker en de ongelovige in iedere christen. Daarom moet hij er werk van maken om de hoorders te motiveren voor de boodschap en bij hun werkelijkheid aan te sluiten. De vorm van verklarend preken sug-gereert bovendien een bepaalde mate van objectiviteit die niet bestaat. Ook in het verklaren en uitleggen komen het perspectief en de intenties van de

>> Een voorspelbare preek komt niet over <<

prediker mee. Daarom is het goed dat een prediker duidelijk uitlegt wat zijn bedoeling is. Tekstuitleg in de preek is niet verkeerd, maar alleen als het goed ingebed is. Ook zonder nadrukkelijke uitleg van woorden en zinnen kan de prediker heel duidelijk maken dat de tekst voor hem de bron en het kompas is voor de boodschap van zijn preek.

Onvoorstelbaar

Naast de tekstpreek kent de kerk ook een praktijk van thematische preken, met name in leerdiensten en catechismuspreken. Het voordeel van deze preekvorm is dat een thema directer gekozen is binnen de leef- en geloofswerkelijkheid van de hoorders. Het is daardoor mogelijk om systematischer in te gaan op specifieke onderdelen van het christelijk geloof, concrete vragen van hoorders of actuele problematiek. De werkelijkheid van het leven komt dan niet in beeld als toepassing van een preek, maar vormt van meet af aan het veld waarin de prediker zoekt naar wijsheid van God.

Meer dan vroeger doet een prediker er goed aan om afwisselend te preken. Zowel qua structuren als qua taalvormen zijn er onvoorstelbaar veel mogelijkheden. De Bijbel zelf kent veel verschillende teksten: gedichten, verhalen, parabellen, betogen, liederen, wetsteksten, contracten enzovoort. Dat zijn dragers van de openbaring. Een voorspelbare preek komt niet over. Geef ruimte aan de prediker om al zijn creativiteit en vaardigheid in te zetten. Soms komt het misschien maar bij een deel van de hoorders over. Maar hij is geroepen om te getuigen van Jezus Christus voor de mensen van vandaag.

Kees van Dusseldorp is predikant van de GKv Schildwolde en parttimedocent aan de TU Kampen.

>> Al te snel wordt Christus een sjabloon – het antwoord bij voorbaat <<

Webtips

- www.preekwijzer.nl
Een betaalde online community voor preekvoorbereiding. Hier is een groot aantal preek-schetsen en Bijbels-theologische artikelen te vinden, evenals bijvoorbeeld materiaal voor kindermomenten.
- www.preekwijzer.nl/blog/als-water-door-een-zandlaag
Een blog van de vrijgemaakte predikant Ruud de Boer over preekvoorbereiding.
- www.levenindekerk.nl/2016/08/18/zoek-nooit-de-balans-tussen-woord-en-geest
Een blog van Jos Douma over de verhouding tussen Woord en Geest in de prediking. Zie ook het interview met hem op pagina 12-15.

Leestips

Tim Keller, *Preken. Geloof overbrengen in de sceptische tijd*, Franeker (Van Wijnen), 2016.

Kees de Ruijter, *Horen naar de stem van God. Theologie en methode van de preek*, Zoetermeer (Boekencentrum), 2013.

Ron van der Spoel, *Preken is prachtig*, Amersfoort (Benedicere), 2007.

Later dit jaar verschijnt van Bert de Leede en Ciska Stark bij Boekencentrum het boek *Ontvrouwen. Ambacht en spiritualiteit van de preekvoorbereiding*.